

Праз паціну часу

Шаноўныя чытачы, ці заўважалі вы сумную заканамернасць: чым старэйшымі мы становімся, тым хутчэй бяжыць час. І вось я ўжо адзначыла чарговы юбілей, апынулася ў 65-м вагоне свайго жыццёвага цягніка. Мой краязнаўчы цягнік напалову карацейшы за жыццёвы. Але кожны яго прыпынак – гэта вынік напружанай працы, на якім мяне чакае падарунак – новая кніга. На бліжэйшай станцыі я рыхтуюся сустраць дзясятую краязнаўчую кнігу.

Мае кнігі нараджаліся на працягу гадоў дзякуючы шматлікім паездкам, пошукавай працы ў беларускіх і замежных архівах, бібліятэках, перапісцы з цікавымі людзьмі, сустрачым з вядомымі вучонымі, пісьменнікамі, мастакамі. У выніку скрупулёзных пошукаў удалося вярнуць з забыцця імёны некаторых нашых землякоў, пра якіх мы ведалі мала або не ведалі зусім.

Падарожжа ў мінулае – гэта магчымасць прыадкрыць заслону часу дзякуючы ўнікальным фотаздымкам, якія, як каштоўная рэліквія, захоўваюцца ў сямейных альбомах і могуць раскажаць захапляльныя гісторыі жыцця сваіх уладальнікаў. Трэба толькі навучыцца ўважліва слухаць іх ціхіх галасы і бачыць сляды даўніны праз паціну часу. Дакументы, фотаздымкі, успаміны людзей надзейна захоўваюць памяць аб мінулым і дапамагаюць знайсці адказы на пытанні аб прызначэнні чалавека на зямлі. І кнігі мае аб лёсах такіх людзей, якія пакінулі на зямлі свой добры след. Сёння я раскажу вам пра аднаго з іх – святара Андрэя Чарнякоўскага.

Святлана КОШУР

ваў акрапіў дом святою вадою і памазаў ялеем выразаня на чатырох сценах крыжы.

Як жа выглядаў будынак новай школы? У часопісе «Мінскія епархіяльныя ведамасці» за 1889 г. змешчана яго апісанне: «цудоўны дом, на мураваным фундаменце, з сасновага дрэва, даўжынёю 21 аршын, шырынёю 10 і вышынёю сцен 4 1/2 аршына, пакрыты гонтай, падлога драўляная, усе вокны – з двойнымі рамамі, як у класных, такі ў настаўніцкім пакоі, пафарбаваны белаю алейнаю фарбаю, а 4 дзверы, з якіх уваходныя – філёнговія, пафарбаваны пад ясець, з унутранымі трывалымі замкамі і акоюкаю». У класе і ў пакоі настаўніка стаялі печкі з зялёнай кафлі, а на кухні – руская печ. Для школы зрабілі вучнёўскія лаўкі, класную дошку і шафу

нядрэнна чытаюць на рускай і царкоўна-славянскай мовах і могуць даць некаторыя тлумачэнні па змесце працтынага. У малодшай групе дзяўчынкі навучыліся пісаць літары, а ў сярэдняй і старэйшай – кароткія сказкі. Па просьбе інспектара вучанцы змаглі напісаць на дошцы свае імёны і прозвішчы. А вось задчы па арыфметыцы яны рашалі слабавата, аднак умелі лічыць да 100 і далей.

Інспектар адзначыў, што заняткі ў школе вяліся настаўнікамі старанна, хаця, як заўважыў айцец Андрэй Чарнякоўскі, ніхто з іх не атрымаваў узнагароджвання за сваю працу. Спевы выкладаў у школе настаўнік мясцовага народнага вучылішча Аляксандр Краскоўскі. Рукадзеллем з вучанцамі старанна займалася пляменніца святара Дар'я Чарнякоўскага. Дзяўчынкі навучыліся прыгожа вышываць ручнікі і аздабляць вышыўкай кашулі. Заняткі па астатніх прадметах, акрамя Закона Божага, вяла жонка мясцовага дыякана-псаломшчыка Надзея Жог, якая скончыла Мінскае жаночае духоўнае вучылішча і, мяркуючы па выніках іспытаў, шмат займалася з дзецьмі. У царкоўна-прыходскай школе вучыліся Закон Божа, руская і царкоўна-славянская мовы, царкоўная гісторыя, царкоўныя спевы, арыфметыка, грамадзянская гісторыя, географія, чыстапісанне.

Андрэй Чарнякоўскі пастаянна назіраў за заняткамі і дапамагаў школе чым мог. Дзякуючы яму за кошт сродкаў Мінскага епархіяльнага брацтва школа набыла 15 трохмесных сталоў, 2 вялікія класныя дошкі, шведскія лямпачнікі і вялікую кніжную шафу, у якой стаялі розныя навучныя кнігі і дапаможнікі. Патрэбнымі кнігамі школьнаму бібліятэкаўскаму дапамогі ўкамплектаваў Андрэй Чарнякоўскі. У сваіх нататках па агляду царкоўна-прыходскай школ у Навагрудскім павеце інспектар адзначыў, што Карэліцкая школа мажліва адной з лепшых па ўкамплектаванні навучнымі прыладамі. Ён палічыў, што праца настаўнікаў заслугоўвае матэрыяльнага заахочвання, і прапанаваў, каб штогод са сродкаў Мінскага епархіяльнага брацтва выплачваліся заробак памеры 150-і рублёў настаўніцы і ўзнагароджванне 50 рублёў святару (за загаданне школай і на розныя гаспадарчыя выдаткі). І прапанаваў вылучыць аднаразова падтрымку ў памеры каля 60-і рублёў для ўзнагароджвання настаўнікаў, якія на працягу навучнага года праводзілі заняткі з дзецьмі без атлаты.

Час ад часу настаўніцы ў школе мяняліся. У 1893 г. урокі вяла Надзея Чудзінвіч, у 1895 г. – Ганна Чысцкоўскага, у 1898 г. – Ганна Савіч, у 1901 г. – Стэфаніда Зіміёнка. Андрэй Чарнякоўскі, які заставаўся загадчыкам школы і веў урокі Закона Божага, стараўся стварыць ім спрыяльныя ўмовы для працы, дапамагаў ім парадамі.

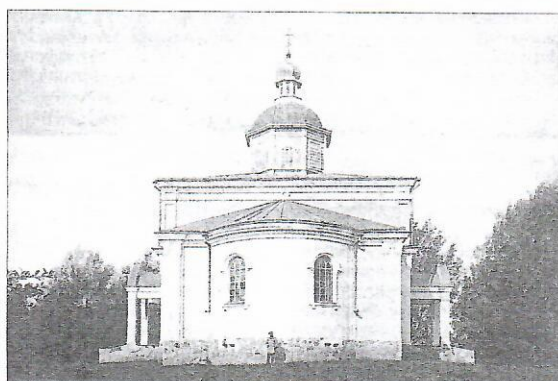
Разумны і таленавіты чалавек Андрэй Чарнякоўскі абраў шлях служэння Богу і людзям і на гэтай ніве здзейсніў шмат добрых спраў. Ён займаўся асветніцкай дзейнасцю і адкрываў новыя школы. Але пра гэта ў наступным артыкуле.

Святар Андрэй Чарнякоўскі і Карэліцкая царкоўна-прыходская школа

Андрэй Чарнякоўскі быў прызначаны святаром Карэліцкай Петра-Паўлаўскай царквы ў 1871 г. Да гэтага ён ужо працаваў на святарскай ніве. Скончыў у 1863 г. Мінскую духоўную семінарыю, праз год быў пасвечаны ў святары Вальнянскай Свята-Троіцкай царквы Навагрудскага павета, прызначаны духоўнікам пры Вальнянскім манастыры і настаўнікам Вальнянскага народнага вучылішча. З 1866 г. служыў у Мала-Жухавіцкай царкве. Указам Мінскай духоўнай кансісторыі ад 24 лютага 1871 г. яго перавялі ў Карэліцкую царкву, прызначылі законанастаўнікам Карэліцкага пачатковага вучылішча.

У 1886 г. Карэліцкую царкву наведаў епіскап, які аглядзеў храм, праектаваў наваў дзяцей у веданні малітваў і аб'явіў прыхаджанам аб распрадэжні ўрада адкрыць царкоўна-прыходскія школы ў вёсках «для адукацыі народа і навування яго ў ісцінах веры». Уладыка патлумачыў, што ў такіх школах будучы вывучаць перш за ўсё Закон Божа – вучэнне Хрыста, што вучыць рабіць добрыя справы і рагуе чалавека ад грахоў, злачыстваў і загана.

У лістападзе 1884 г. у Карэлічах была адкрыта царкоўна-прыходская школа, якая размяшчалася ў цеснай царкоўнай вартуіні. Але святар і прыхаджане паклапаціліся аб узвядзенні новага будынка для школы. У снежні 1887 г. на пасяджэнні Мінскага епархіяльнага вучылішчнага савета слушалі рапарт Андрэя Чарнякоўскага ад 17 верасня з просьбаю прызначыць грашовую дапамогу ў памеры 150 – 200 рублёў на пабудову царкоўна-прыходскай школы ў Карэлічах, бо царкоўная вартуіня была невлякая і не адпавядала свайму прызначэнню. На той час у карэліцкім прыходзе налічвалася каля 500 дзяцей школьнага ўзросту, з іх толькі некаторыя маглі атрымаваць веды ў народным вучылішчы, а астатнія не мелі магчымасці вучыцца.

Петра-Паўлаўская царква ў Карэлічах. Фота пачатку ХХ ст.

Вучылішчны савет вырашыў выдаць на будоўлю школы ў Карэлічах 100 рублёў, калі рэшту неабходнай сумы збяруць прыхаджане. Андрэй Чарнякоўскі разам са старстам Карэліцкай царквы Ігнаціем Лазарэвічам і членамі царкоўна-прыходскага папчыцельства (у 1888 г. у яго склад уваходзілі Восіп Масюкевіч, Фёдар Камейка, Іван Нячай, Сцяпан Кузьміч, Іван Кохан, Іван Вярбіцкі, Восіп Шчэмер, Франц Шэўка, Якаў Крака, Восіп Макоўскі, Іван Казляк і Даніл Дзянкевіч) паклапаціліся пра гэта.

Прыхаджане ў розныя часы ахвяравалі храму царкоўнае начынне і грошы. Так, у 1886 г. ім дзякавала епархіяльнае начальства за пабудову вакол царквы драўлянай агароджы коштам у 250 рублёў, у 1895 г. – за ахвяраванне ў царкву двух металічных падсвечнікаў коштам 100 рублёў, атласу на прастол, ахвярніка і аналоя за 25 рублёў. Селянін Аляксандр Вярбіцкі ахвяраваў храму сярэбраны-вызалачаны крыж коштам 80 рублёў, Фама Кужалевіч – сярэбраны пазалочаны пацір (часу для прычашчэння) за 120 рублёў.

Дзякуючы ахвяраванням прыхаджан, клопатам Андрэя Чарнякоўскага і дапамозе Мінскага епархіяльнага Свята-Мікалаеўскага брацтва, якое

асігнавала на пабудову школы 225 рублёў, школа была ўзведзена ў ліпені 1889 г., але асвячэнне яе адклалі да свята Нараджэння Прасвятой Багародзіцы, бо ў гэты дзень у мястэчку Карэлічы звычайна збіралася шмат людзей. Вернікі ішлі на святочную службу ў царкву, а ў мястэчку адбываўся кірмаш. Новы будынак для царкоўна-прыходскай школы ў Карэлічах асвятлілі 8 верасня 1889 г. Пасля літургіі людзі хрэсным ходам накіраваліся да новага будынка школы, што размяшчалася недалёка. У вялікім святлым пакоі школы благачынным святаром Ярэміцкай царквы Іосіф Рыбцэвіч пры ўдзеле святароў Мірскай, Карэліцкай, Шчорсаўскай цэрк-

для кніг. У ёй было чыста, утульна і прыгожа.

На ўрачыстым асвячэнні царкоўна-прыходскай школы прысутнічала шмат прыхаджан з Ярэміцкага, Беразавецкага, Турэцкага, Руцкага, Шчорсаўскага, Нягневіцкага і іншых прыходаў, быў і міравы суддзя 2-га участка Навагрудскага павета С. П. Барзю. Прыхаджане Карэліцкай царквы, якія добра папрацавалі, каб школа з'явілася на свет, былі вельмі рады за сваіх дзяцей і ўдзячы свайму пастыру айцу Андрэю, які прыклаў шмат намаганняў дзеля гэтай важнай і вартай справы.

Андрэй Чарнякоўскі шмат гадоў клапаціўся, каб навучанне ў школе вялося на належным узроўні. 4 мая 1890 г. Карэліцкую жаночую царкоўна-прыходскую школу наведаў інспектар народных вучылішч С. Кваснецкі. Заняткі ў школе закончыліся ў першай палове красавіка, бо ўжо пачаліся веснавыя работы, і сяляне пакінулі дзяцей дома дапамагаць па гаспадарцы. Андрэй Чарнякоўскаму давялося спецыяльна збіраць дзяцей на сустрэчу з інспектарам.

З 38-і дзяўчынак, якія вучыліся ў школе, на сустрэчу прыйшлі 20: 13 дзяўчынак з малодшай групы, 2 – з сярэдняй і 5 – са старэйшай. Інспектар пераказанаў, што вучанцы малодшай групы добра ведаюць малітвы, а старэйшыя пераказваюць розныя падзеі са Старога Запавету,

Мастэчка Карэлічы. Фота пачатку ХХ ст.